

exquisits on les campanyes de destrucció i les matances hi eren narrades amb detall —cosa que ha fet la delícia dels historiadors, que hi veuen nombrosos detalls de les tècniques de guerra de l'exèrcit assiri, el més poderós mai vist fins aleshores. No només el rei es trobava al zenit del seu poder, també hi era l'imperi assiri, que en aquell moment s'estenia per tot Mesopotàmia, arribant fins al sud de l'actual Turquia, i tota la riba de l'est del Mediterrani, fins a Egipte —que Assurbanipal sotmetia amb mà de ferro i arrasava cada vegada que hi havia una revolta de la població autòctona.

\n

És obligat preguntar-se què haurien pensat els assiris d'aleshores si qualche àugur els hagués predit que aquell imperi immens desapareixeria del tot en només vint anys. Potser els semblaria un acudit. Però fou així.

\n

rovira50-06

\n

La caiguda de Nínive fou, segons tots els indicis arqueològics —i també segons les fonts babilòniques— un fet colossal. El quadre romàntic de John Martin que ho il·lustra, pintat el segle XIX, no és massa exacte a l'hora de reconstruir la ciutat ni els uniformes dels soldats, però cal recordar que l'assiriologia llavors tot just era a les beceroles. Sí que sembla creïble a l'hora de retratar l'atmosfera apocalíptica que devia tenir la batalla.

\n

El col·lapse de l'imperi assiri és enigmàtic perquè les fonts assíries escrites emmudeixen de sobte. Sabem què va passar —més o menys— a través de fonts babilòniques, és a dir, dels enemics mortals dels assiris, cosa que ens obliga a ser prudents. S'ha pogut establir que a la mort d'Assurbanipal hi va haver un canvi climàtic a la zona, que esdevingué més seca i àrida. La disminució de la productivitat agrícola devia posar en un embolic la hisenda —i, per tant, la paga de l'exèrcit. S'ha parlat de grans desercions a l'exèrcit assiri, que s'haurien passat a l'enemic, però les evidències són discutibles. El fet clau, sens dubte, fou l'establiment d'una coalició de dos pobles (medes i babilònics) entestats en l'objectiu únic i innegociable de destruir Assíria. Els medes s'havien establert al país dels elamites —sud-oest de l'actual Iran—, virtualment buit després que Assurbanipal destruís la civilització d'Elam.^{12 articles} Els babilònics havien reeixit a reconstruir Babilònia, després de la destrucció ordenada per

Assurbanipal. Tornem així al punt de partida, medes i babilònics haurien pogut conquerir les ciutats assíries i sotmetre-les al nou ordre que estaven generant, però sembla clar que no s'ho van plantejar en cap moment. La destrucció total era l'únic destí esperable per a una civilització que havia dut a mort i destrucció a tots els països veïns. Primerament Assur, després Nínrud i, finalment, Nínive, van ser totalment arrasades i mai no van ser reconstruïdes ni repoblades. Medes i babilònics no podien 'només' conquerir Assíria, no podien concebre que una guerra contra Assíria acabés de cap manera que no fos la destrucció total d'aquella civilització. En certa manera, van parlar a Assíria en el mateix llenguatge que Assíria els havia parlat, que semblava l'únic llenguatge que els assiris entenien.

\n

A la BCI (Bíblia Catalana Interconfessional) el llibre de Nahum és presentat com una litúrgia de celebració a Jerusalem per la caiguda de Nínive, l'any 612 aC. Les paraules de l'enigmàtic profeta no enganyen ningú pel que fa a la joia amb què la notícia fou rebuda arreu:

\n

*Aquí em tens contra tu, Nínive!
Ho dic jo, el Senyor de l'Univers.
Convertiré en fum la teva gent,
els teus cadells cauran víctimes de l'espasa.
Sobre la terra, posaré fi a la teva cacera,
i ningú més no hi sentirà
les ordres dels teus enviats.*

(...)

*La teva ruïna no té remei,
la teva ferida és oberta.
Tots els que en sentiran parlar
aplaudiran el teu desastre.
Perquè la teva maldat
qui no l'ha soferta dia rere dia?*

\n

Una joia semblant a la que traspuen aquests versets devia planar per tot el Creixent Fèril, des d'Egipte fins a la desembocadura de l'Eufrates, passant per les terres de Canaan i les terres del sud de l'actual Turquia (antic imperi hitita), tots els països on Assíria havia exercit la seva brutalitat.

\n

CINC. Nínive(s) per al nou segle

\n

Salvant les distàncies, els versets de Nahum traspuen un sentiment semblant al que Europa devia sentir quan Berlín va caure el 1945 i es van esfondrar les darreres restes de l'Alemanya nazi. La destrucció apocalíptica de Berlín seria un equivalent de la destrucció de Nínive. Amb la lleu diferència que la destrucció de Berlín no fou definitiva, la població civil que va sobreviure no fou deportada com a esclava, hi va romandre, i amb el temps la ciutat fou reconstruïda, si més no en gran part. Potser un signe dels temps moderns, menys brutals —malgrat tot— que el món antic en general i el Mesopotàmic en particular. O potser el fet que l'atemptat contra Hitler, tot just un any abans, fos senyal que a Alemanya hi havia part de la població que no s'havia rendit del tot al nazisme i que aquest fet fos prou per a uns aliats que buscaven una excusa per no fer d'assiris —ni que fos contra uns altres assiris.

\n

Si això funcionarà una segona vegada amb Israel, l'Assíria del segle XXI, queda per veure.

\n

Una de les lliçons més grans que ens ha donat la guerra d'Ucraïna és que la vàlua real d'un exèrcit —el de Rússia, en aquest cas— no es comprova fins que s'enfronta en una guerra real amb un altre exèrcit. Un exèrcit de debò, no pas milícies com Hezbollah o Hamàs, que al capdavant són milícies amb un armament que de cap manera no es pot comparar al d'un exèrcit convencional. Quan acabe aquest article fa pocs dies del final (?) de la guerra-llampec que ha enfrontat Israel i l'Iran, guerra que se suposava que havia de ser un passeig per Israel. Ben al contrari de les expectatives, l'Iran ha resultat ser un os més dur que no es pensaven Netanyahu o Trump, un os que ha resistit els bombardeigs i encara ha tingut prou força per atacar amb míssils el territori d'Israel, que ha tastat per primera vegada en dècades què és un bombardeig. Una miniguerra que ha engrandit als ulls de

l'humanitat del món àrab el poder dels estatells de la colònia sionista, d'alguna banda. De l'altra, Israel

compta amb l'ajut incondicional dels Estats Units, però, i demà...? La lliçó essencial que els historiadors traurien del fat de les ciutats assíries és que una potència que ha establert el seu poder sobre els seus veïns basant-se en la brutalitat més extrema, que necessàriament comporta l'odi extrem dels veïns afectats, no es pot permetre el luxe de tenir èpoques de debilitat, ni de demostrar als seus veïns que no són ni de bon tros tan invencibles com la propaganda vol fer creure.

\n

Desitjo que Israel, que ha demostrat dècada rere dècada la seva incapacitat per respectar cap tractat de pau ni cap alto el foc amb els seus veïns musulmans, pateixi dins un revulsiu, un daltabaix ideològic que dugui al poder una classe dirigent nova, conscient que buscar una convivència pacífica amb els seus veïns és essencial a la llarga. L'alternativa serà que els arqueòlegs del futur desenterrin amb cura les restes d'una ciutat devastada, arrasada fins als fonaments, que segons les cròniques antigues havia estat anomenada *Tel-Aviv* pels seus habitants.

\n

Una segona Nínive, en definitiva.

ARTICLES

Defensem la democràcia, d'acord, però quina?

Àngel Carbonell

carbonell50-01-01

\n

El debat sobre el poder a l'ombra i la realitat oligàrquica de la democràcia formal a l'Estat espanyol i a Catalunya obre les portes a un panorama inquietant que reflecteix les limitacions d'un sistema polític nominalment democràtic però pràcticament oligàrquic. Aquesta dualitat és el resultat d'una història política i econòmica carregada d'inèrcies, herències de dictadures i sistemes centralitzats que mai no han estat completament desmantellats, així com de dinàmiques de poder que perpetuen crisi i desconfiança, sense permetre el desenvolupament de la ciutadania de les decisions públiques. En el futur, aquesta

democràcia formal funciona com una façana sota la qual uns quants actors econòmics, polítics, judicials i mediàtics controlen gran part del destí de la societat. Per entendre aquesta realitat, cal aprofundir en els mecanismes i protagonistes que defineixen el poder a l'ombra a Espanya i Catalunya.

\n

El primer actor en aquesta partida és l'economia, especialment a través de les grans corporacions, les multinacionals i el sector financer. A l'Estat espanyol, l'IBEX 35 exemplifica aquesta concentració de poder empresarial, reunint les principals empreses del país amb capacitat per influir directament en les decisions polítiques. Aquestes companyies no només exerceixen pressió per afavorir regulacions que els beneficien, sinó que estableixen connexions estretes amb el poder executiu i legislatiu mitjançant el sistema conegut com a portes giratòries. Aquesta pràctica, habitual a sectors clau com l'energia, les telecomunicacions o les infraestructures, assegura que les decisions públiques responguin sovint més a interessos privats que no pas a necessitats socials. Un exemple paradigmàtic són les polítiques energètiques, mentre la ciutadania pateix els costos elevats de la factura de la llum, les grans elèctriques aconsegueixen beneficis rècord gràcies a un sistema tarifari dissenyat a la seva conveniència.

\n

Aquest mateix esquema és aplicable al sector bancari. Durant la crisi financera de 2008, els grans bancs espanyols van rebre rescats multimilionaris de diners públics per evitar el seu col·lapse, sense que aquestes ajudes es traduïssin en beneficis directes per a la societat. L'Estat es va endeutar, mentre els bancs continuaven operant amb beneficis astronòmics. Aquesta relació de dependència entre política i banca també es veu reforçada pel deute públic, que els governs han de gestionar sota la vigilància i el control d'aquests mateixos bancs que tenen la capacitat d'afectar els mercats. Aquesta interdependència crea una situació en què els governs queden sovint paralitzats, incapaços d'adoptar polítiques que confrontin seriosament els interessos financers.

\n

A l'àmbit institucional, l'estat espanyol té una altra font de poder opaca en la seva estructura judicial. La judicatura no només no es va democratitzar després de la dictadura franquista, sinó que moltes de les seves estructures i actors han mantingut una ideologia ultraconservadora i centralista. A això se suma que l'elecció dels jutges més importants depèn directament o indirectament dels

grans partits polítics, perpetuant així una manca d'independència que reforça l'oligarquia institucional. Les actuacions del Tribunal Constitucional i el Tribunal Suprem, especialment en moments de crisi política com el procés independentista català o les qüestions de drets laborals i socials, mostren una posició que sovint afavoreix les estructures tradicionals del poder abans que les demandes de canvi o de justícia social.

\n

Paral·lelament, les forces de seguretat i els serveis d'intel·ligència funcionen amb una autonomia que moltes vegades els situa fora del control democràtic efectiu. Aquestes institucions, hereves en gran manera dels mecanismes de control social del franquisme, han operat històricament com a garantants de l'estabilitat del sistema establert, utilitzant de manera recurrent tècniques opaques que han generat desconfiança i han estat denunciades com a repressives en nombrosos casos, especialment contra moviments dissidents.

\n

A aquest esquema institucional se suma el paper particular de la monarquia espanyola. Teòricament, una institució simbòlica i representativa, la monarquia ha estat sovint vinculada a operacions de poder a l'ombra que no sempre respecten els límits que li assigna la Constitució. Casos de corrupció, connivència amb grans fortunes i empreses i un paper actiu en moments de crisi política han posat en dubte el caràcter neutral i simbòlic de la Corona. Tot i els escàndols i les pressions socials per democratitzar la institució, aquesta continua sent intocable.

\n

Un altre element essencial per mantenir aquest statu quo és el control dels mitjans de comunicació. Els mitjans són una eina crucial de poder ideològic, capaços de modelar l'opinió pública i de decidir quines narratives es promocionen o se silencien. A l'estat espanyol, la concentració de mitjans en poques mans, com ara Atresmedia, Mediaset o el Grup Prisa, assegura que la informació que arriba al gran públic estigui altament filtrada i esbiaixada cap als interessos dels sectors dominants. Aquesta situació fa molt difícil que les narratives alternatives o crítiques tinguin un accés significatiu a les audiències més àmplies. Així, els mitjans no només actuen com a còmplices del poder establert, sinó que contribueixen a la criminalització de qualsevol moviment polític o social que plantegi un desafiament seriós.

\n

Pel que fa a Catalunya, les dinàmiques són específiques, però segueixen patrons semblants. Les elits econòmiques catalanes han jugat històricament un doble paper. D'una banda, s'han erigit en defensores dels interessos locals davant Madrid, però, de l'altra, han actuat com aliades estratègiques de l'oligarquia estatal quan això els ha beneficiat. Figures com les grans famílies empresarials del Grup Godó o les estructures financeres com La Caixa han jugat un paper clau en l'estabilitat política catalana, negociant tant amb Madrid com amb el catalanisme polític per assegurar el manteniment dels seus privilegis.

\n

Durant l'època de Jordi Pujol, el projecte de Convergència i Unió es va construir com un sistema d'estabilitat basat en el control polític de Catalunya a través de polítiques que equilibraven el discurs nacionalista amb una clara dependència de les elits empresarials. Aquesta tradició ha persistit durant i després del procés independentista, en què el moviment va incorporar un gran ventall de classes socials i interessos, però també va mantenir moltes de les dinàmiques oligàrquiques prèvies. L'auge de partits com Junts per Catalunya o la lluita interna per liderar el procés sovint reflecteix més una pugna pel poder intern que no pas un desig autèntic d'impulsar un model polític radicalment democràtic.

\n

Una anàlisi rigorosa de la configuració de la democràcia formal també posa en evidència els seus propis límits estructurals. Els partits polítics, tant a Espanya com a Catalunya, solen funcionar com a màquines jeràrquiques, altament verticalitzades, on el pes de les decisions recau en unes elits allunyades de les bases i de la ciutadania. Això genera un cercle viciós en què els polítics escollits prioritzen el manteniment del seu propi poder i l'accés als beneficis associats al càrrec, abans que abordar reformes estructurals profundes. La corrupció sistèmica, reflectida en nombrosos casos que han implicat partits de tot l'espectre ideològic, accentua aquesta percepció i erosiona encara més la confiança en les institucions democràtiques.

\n

Aquesta democràcia limitada no és només el resultat de problemes locals. El fenomen de l'oligarquia formal és un problema compartit per moltes democràcies occidentals, en què la concentració de poder i recursos econòmics a les mans d'una minoria afavoreix la perpetuació d'un sistema que deixa la majoria en un estat de participació limitada. Eleccions cada quatre anys i

mecanismes de representació allunyats del votant mitjà reforcen la idea que la ciutadania té molt poca marge per influir de manera real en les decisions polítiques que condicionen les seves vides.

\n

A l'estat espanyol i a Catalunya, aquest escenari només es pot revertir a través d'una doble acció. D'una banda, una reforma profunda de les estructures institucionals, judicials i econòmiques, orientada a democratitzar de manera efectiva el sistema; de l'altra, una presa de consciència col·lectiva que impulsi la participació ciutadana activa, més enllà dels processos electorals tradicionals. Això implica obrir el camí cap a models de democràcia directa o deliberativa que empoderin la ciutadania per participar en les decisions del dia a dia. També implica desmuntar els mecanismes que perpetuen el poder concentrat, incloent-hi la regulació efectiva dels lobbies, la nacionalització d'actius clau i la despolitització de la judicatura.

\n

L'ombra del poder a l'estat espanyol i a Catalunya no desapareixerà fàcilment, però identificar i visibilitzar els actors i mecanismes que la sostenen és el primer pas per imaginar i construir un sistema democràtic més just, igualitari i participatiu. La lluita per desmuntar l'oligarquia és un repte a llarg termini, però absolutament necessari si es vol avançar cap a un model de societat realment democràtica.

Barretes energètiques i futbol

Jordi Mestre i Vergés

mestre50-01

\n

El que distingeix la nostra espècie de les altres és que, si ens hi posem, som capaços de fabricar un objecte a partir d'un altre o d'altres per a fer una funció diferent de la que fan els objectes originals.

\n

En un principi, algú va entendre que, si percutia de determinada manera dues pedres, era capaç de fer una eina de tall que es demostrava d'una gran eficiència per treure la pell dels animals que es pensava menjar. Després d'aquest modest, però crucial inici, algun humà va fer eines més complexes. D'aquí fins al vehicle de motor no hi havia tanta distància. Un objecte porta l'altre. Però, sense entendre que amb dues eines i una idea es pot fer un objecte per a un ús diferent, no s'hauria arribat mai a les eines més complexes. És clar que el geni que va fer el primer ganivet no va ser tothom; era un geni aïllat, però també era un reflex del seu temps i de les necessitats que tenien els éssers que van fer aquells invents.

\n

Les conseqüències dels invents acaben repercutint a tothom, encara que els qui en treuen més avantatge són els més incapaços. Els més forts i valents en treuen un benefici. Però els més ineptes i incompetents tenen unes eines que els fan més eficients i, per tant, els donen uns avantatges importants que els apropen a l'eficiència dels més eficients.

\n

En realitat, la nostra espècie és en ella mateixa poc eficient, i és gràcies als invents que ha fet que ha tingut un paper inesperadament bo. És clar que, sense abrigar-nos, continuariem limitats a les zones subtropicals, per posar un sol exemple.

\n

Altres invents han anat en la mateixa direcció. Si es milloren els regadius, un grup social millora els seus recursos i, per tant, agafa un avantatge sobre d'altres i, en conseqüència, pot competir amb avantatge amb altres grups socials. Seria molt més lògic col·laborar i molt més eficient que aquests grups col·laboressin. La voracitat i l'enveja, que massa vegades hem vist entre humans, ho han fet massa sovint impossible i ens fan a tots ineficients.

\n

El gran drama és que la falta de solidaritat és el que promou aquest sistema econòmic que sofrim i que ens està arrossegant a l'abisme d'una manera suïcida, il·lògica i demencial. Que un sol humà tingui més recursos que milions d'altres és simplement absurd i catastròfic. Evidentment, aquest sistema agonitza i col·lapsarà de cop, però, quan? Com deia la meva àvia:

— Que Déu no ens doni el que podem suportar.

\n

El cinisme amb què ens manipulen i ens han fet arribar aquí ja ve d'antic. Un exemple de cinisme ens l'ofereix el fabricant de pistoles i altres armes, Samuel Colt. Lluny de considerar-se un assassí, deia: “Déu va crear els homes, però Samuel Colt els va fer iguals”. Així anem. L'opinió d'en Samuel Colt sobre ell mateix és com per repassar-la. Sembla que no tenia àvia i s'havia de dir tot sol les lloances. Opinar que Déu necessitava d'en Samuel per completar la creació no és per res pretensions; simplement s'ha de reescriure el llibre i dir que la Santíssima Trinitat son Pare, Fill, Esperit Sant i Samuel Colt.

\n

En Samuel ve d'un país sense nom que hi ha al centre del nord d'Amèrica i que, per referir-se a ells mateixos, han d'usar el nom de dos continents com si només hi visquessin ells. No es pot dir que tinguin molta imaginació, però són molt eficients. El nostre Samuel Colt va permetre que, amb un dels seus ginyes, qualsevol mitja cerilla o disminuït mental podia assassinar qualsevol més fort, intel·ligent o cultivat que ell. Evidentment, en Samuel iguala els humans, però per la banda baixa: qualsevol serveix per assassí. Només cal que tothom tingui un giny d'en Samuel i ja pots matar tots els qui són millors que tu o simplement tothom que trobis quan tens un mal dia. Felicitacions, Samuel. Et vas lluir, però només eres el primer; suposo que hi deu haver esglésies on t'avaluen. Continuar la feina de Déu i fer tots els homes iguals ha de merèixer com a mínim un culte.

\n

Mentre a Europa encara estem entretinguts amb discussions que als grecs ja se'ls devien fer pesades, que si l'ètica, que si l'estètica, que si la lògica, que si la cultura, que si la democràcia... Total, en Samuel ja ho va resoldre: si un és més capaç que tu, simplement el mates i punt. El món ha de ser pels clients d'en Samuel.

\n

Però els desitjos igualitaris d'en Samuel Colt no van funcionar gens; els acumuladors de dòlars cada vegada en van anar acumulant més, i els diners són una gran font de desigualtat que un Colt no resol així com així.

\n

Curiosament, al principi no semblava que els diners es tornessin, amb els anys, una realitat com la que veiem. En un origen, els grecs portaven monedes de metalls nobles que servien per facilitar l'intercanvi en les seves activitats comercials. Durant molts anys, la monetarització de les societats no va ser desmesurada. Encara fa menys d'un segle ja havien aparegut uns papers que figuraven que eren equivalents al patró or. Els bitllets afirmaven que el Banco de España pagaria al portador el seu equivalent en or. Feia molt que això no era cert, que la quantitat de bitllets era molt superior a l'equivalent en or que posseïa el banc emissor.

\n

Si reflexionem un moment, un banc és una entitat que pot ingressar diners que automàticament deixa a altra gent a canvi d'un interès; per tant, no tenen els diners que afirmen tenir ni dels que disposen amb tota naturalitat. És un fet que els diners haurien de tenir un equivalent en mercaderia o materials preciosos que no tenen ni de lluny i que tot el sistema econòmic és una pura fal·làcia. Però una fal·làcia que ningú discuteix seriosament i tothom continua pensant que els diners tenen un valor clar en mercaderia. Fins a punts extrems, com que els dòlars van ser capaços de comprar el claustre de Cuixà, demostrant que aquells papers podien comprar les coses més sagrades. Per tant, valien més que el més sagrat.

\n

Quan jo era petit, teníem diversos jocs amb pinyols d'albercoc; els pinyols d'albercoc eren la nostra moneda. Mai no vaig pensar que l'acumulació d'aquells pinyols podia arribar a ser tràgica, com passa amb l'acumulació de determinats papers verds o de simples nombres comptables que són una simple entelèquia.

\n

La docilitat dels governats l'aconseguien els romans a base de pa i circ. La dicotomia del menjar i l'entreteniment, de preferència violent, hipnotitza el poble, que ja no molesta al poder. Qui diu pa i circ, diu barretes energètiques i futbol i tots contents. És per això que un quilogram de futbolista val el preu que val.

Quan la memòria és ferida: del silenci a la nàusea

Andreu Pérez-Mingorance

andreu50-01

\n

Hi ha, a les profunditats de la memòria, una música antiga que és lenta i persistent, com una llavor que mai no mor. Aquesta melodia invisible acompanya les històries d'una misèria callada —aquella que es vivia a les dècades de postguerra— i que en la meva memòria familiar sempre hi ha estat present, mai no s'ha negat. Al contrari, se m'ha imposat com un signe indeleble, fins al punt que estic convençut de pertànyer a una generació que encara pateix les conseqüències d'haver nascut sota el signe de la postguerra. I estic convençut, també, de ser un dels últims engendres de l'educació franquista, tot i que molts dels meus companys neguin aquesta realitat.

\n

No sé què passava a les escoles situades per sobre de la Diagonal a Barcelona. Les escoles de la perifèria industrial, les públiques, les escoles del règim o les privades, moltes d'elles acadèmies enclavades en pisos de barri, eren estructures molt properes al règim o, en tot cas, consentidores d'aquest. Això no és una simple anècdota sinó un reflex d'una societat que va propagar, per omissió i per por, un règim que anava més enllà del govern, era una ideologia que s'arrelava en la quotidianitat i la memòria col·lectiva.

\n

En aquell principi real de la postguerra, la fam no era només la gana de l'estómac, sinó un dolor molt més subtil que s'escolava entre dies repetits, que es fonia en la resignació del cicle agrícola —i segurament, també, en el de l'industrial— i en aquella precarietat que ningú gosava anomenar per por o per costums ancestrals. La fam que coneixia la família de la meva mare —pagesos sotmesos al

ritme ineludible de la terra i d'un mercat que els demanava sacrificis constants— era una fam estranyament disciplinada, amb un estómac més o menys mancat i precari, però ple de misèria.

\n

Aquella fruita dolça no es menjava sinó que es destinava a la venda, el sucre no es regalava als infants sinó que s'ajornava i la roba passava de germana en germana fins a desfilar-se. Els vestits lluents es malgastaven fins a l'última fibra i els pantalons dels nois es convertien en una segona pell compartida. La roba, en aquest context, parla d'una economia que ja no és només monetària, és una economia de la supervivència. I els aliments, tan escassos, es convertien en miracles quotidians: les faves sembrades i collides amb una fe obstinada, una olla migrada farcida d'unes poques llavors i una mica de saïm que, malgrat tot, recreava la il·lusió d'abundància.

\n

Aquest relat de dignitat dins la pobresa, però, s'entrelliga amb una memòria encara més fosca, la de la misèria dels jornalers, aquells que sabien que almenys cobraven un sou, però que havien de suportar que la consciència d'aquest mínim privilegi fos alhora un llast que inhibia la rebel·lió. La roba d'altres, els calçotets nous esperats fins al servei militar, la pell acostumada a l'herència material i espiritual del sofriment, dibuixen un mosaic dolorós que pot semblar llunyà, però que mai no és desconnectat. És una memòria que viu en el silenci i en la repetició dels petits detalls quotidians.

\n

Però aquesta memòria s'ha tornat fràgil, esbojarrada entre la voràgine del món actual. Fins que la veu d'una mare, la meua, de noranta-dos anys plens de vida i testimoniatge, la fa ressorgir amb nitidesa i cruesa, el que nosaltres vam patir era abundància davant la misèria contemporània, com la de Gaza. Aquesta revelació obrí els ulls a un nou paradigma, una misèria que ja no és simplement l'escassetat o la fam, sinó la misèria que s'encarna en la negació absolutíssima de la condició humana, una destrucció sobtada i sistemàtica de la capacitat mateixa de ser i de viure.

\n

Aquesta nova misèria no es pot comprendre amb les categories clàssiques de la privació o la manca. És un buit humà, una absència que no permet ni tan sols la possibilitat de la resignació. És una dissolució radical del subjecte, un desastre ontològic que evoca la náusea sartriana, aquella sensació

aguda que el món és un sistema estrany, opac, sobtadament massa present —massa vibrant d'absurd i aliè— que ens fa sentir la nostàlgia per la certesa i la coherència perdudes.

\n

Com Roquentin, algun dia haurem de mirar fixament aquest fàstic, aquest malestar davant la realitat que no ofereix consol ni promeses. La realitat d'una pobresa que ja no es pot domesticar, perquè se'ns mostra en la seva cruesa més abrasadora, en la seva ferida oberta que no cicatritza.

\n

Al costat d'aquest fàstic i d'aquest malestar, la memòria antiga, la que parla de la pobresa de la postguerra i dels costums de resistència quotidiana, sembla gairebé una altra forma de vida. Aquest passat, tot i la seva durada i els seus sofriments, estava plagat de petites llums d'esperança —saïm i faves, greixosa i fràgil pot arribar a ser l'esperança.

\n

El relat de dignitat dins la pobresa, ara, esdevé un testimoni viu que cal preservar. Malgrat el silenci que envolta molts detalls de la vida quotidiana dels jornalers i dels pagesos, és un mosaic dolorós, però viu, més viu que molts silencis contemporanis. És el record d'una falca persistent que ens impedeix oblidar del tot.

\n

Però avui, la memòria corre el risc de fracturar-se sota la voràgine d'un món massa ràpid i massa brutal. La veu de la meua mare, amb els seus noranta-dos anys, és l'eco que rescata aquesta memòria —amb una nitidesa i una cruesa que estalvien cap sentimentalisme—, recordant-nos que allò que ells van viure desborda la misèria actual, que ja no deixa ni l'aparença miserable de l'abundància. .

\n

Aquest contrast esdevé un crit, un crit que trenca la cadència de la nostàlgia i obliga a una confrontació intel·lectual i moral. La misèria d'avui ja no és la de la manca física, sinó la de l'anul·lació, la de l'extermini sistemàtic de la possibilitat mateixa d'existir com a subjectes lliures i plens. És una misèria per a la qual les paraules, sovint, semblen insuficients.

\n

En aquest sentit, la memòria deixa de ser un simple record i es transforma en una eina política i ètica. No és només el passat que evoca sinó un compromís present, una crida a la consciència —la consciència que Sartre ressaltaria com la nostra pròpia condemna a la llibertat, a escollir enmig del desastre.

\n

Només a través de la lucidesa, de la constància del record i de l'afrontament valent del fàstic, podem transcendir la mera resignació i posar en qüestió, sense concessions, les estructures que perpetuen aquesta misèria. Perquè quan oblidem o intentem silenciar la memòria, quan evitem enfrontar-nos a la nàusea de la realitat i la injustícia, ens convertim, irremeiablement, en còmplices de la misèria que condemnem.

\n

El repte, com fa Sartre, és encaixar la nostra pròpia història individual i col·lectiva dins del temps compost de lluita i resistència, per evitar que la memòria esdevingui un simple exercici de nostàlgia decadent. La memòria ha de ser acte, ha de ser transformació —de la consciència, del món i, sobretot, de nosaltres mateixos.

\n

Cal assumir, doncs, la dolorosa llibertat que implica recordar sense maquillatges, una llibertat feta de responsabilitat ètica davant la vida i el sofriment dels altres. Per això, la memòria no pot ser un espai tancat a la nostàlgia sinó un lloc incòmode de confrontació i exigència constant. Per això, la nàusea, el fàstic, el desgavell ontològic davant la repetició de la misèria ens convoca.

\n

Des d'aquest lloc, la veu de la mare —i de tantes mares— és més que una evocació, és una advertència, un imperatiu de no claudicar. Qui oblida, qui renuncia a la lucidesa dolorosa, col·labora —volgudament o per omissió— a perpetuar una realitat en què la misèria esdevé norma i no escàndol.

\n

El record, tanmateix, no és mai completament fidel, sempre hi ha zones d'ombra, llocs on la consciència es resisteix o la comoditat s'entossudeix a no mirar. Però fins i tot les llacunes són una

invitació a ampliar la mirada, a ensenyar als altres la part de realitat que encara no han volgut, o pogut, veure.

\n

Així, la memòria de la misèria i el fàstic contemporani no només ens apel·la, sinó que ens defineix. No som més que el que acceptem recordar i, sobretot, el que decidim fer a partir del record. Convertir-lo en passivitat o en acció, en silenci còmplice o en paraula incòmoda.

\n

Que la memòria, el sofriment i fins el fàstic serveixin, si més no, per despertar el gest de resistir, per petit i quotidià que sigui. Perquè només així, entre les ruïnes del vell i la barbàrie del nou, pot néixer encara la llibertat i la dignitat humana, que mai no es poden donar per descomptades.

\n

undefined

Charles Pierre Baudelaire, el poeta de la modernitat (II)

Valentí Puigdel·lívol

L'any 1921, en el marc dels actes organitzats per l'Académie française per commemorar el centenari del naixement de Charles Baudelaire, Paul Valéry pronuncia una conferència titulada La situació de Baudelaire, on reivindica amb força la figura del poeta. En aquest discurs Valéry exhuma la importància d'una obra que, en vida de l'autor, més enllà del cercle d'amics i admiradors més propers, havia quedat marginada. Baudelaire morirà sense haver obtingut un reconeixement públic substancial i la seva figura romandrà a l'ombra fins que pensadors com Valéry i, més tard, Walter Benjamin en facin una defensa decidida. És justament en aquest moment que la literatura comença a comprendre l'abast de la seva aportació com a poeta, crític literari i crític d'art. Valéry, en paraules categòriques, sentència durant aquella conferència

puigdel·lívol50-01

\n

Baudelaire, crític literari

\n

L'any 1921, en el marc dels actes organitzats per l'Académie française per commemorar el centenari del naixement de Charles Baudelaire, Paul Valéry pronuncia una conferència titulada *La situació de Baudelaire*, on reivindica amb força la figura del poeta. En aquest discurs Valéry exhuma la importància d'una obra que, en vida de l'autor, més enllà del cercle d'amics i admiradors més propers, havia quedat marginada. Baudelaire morirà sense haver obtingut un reconeixement públic substancial i la seva figura romandrà a l'ombra fins que pensadors com Valéry i, més tard, Walter

Benjamin en facin una defensa decidida. És justament en aquest moment que la literatura comença a comprendre l'abast de la seva aportació com a poeta, crític literari i crític d'art. Valéry, en paraules categòriques, sentència durant aquella conferència:

\n

“No hi ha un poeta més important”

\n

L'any 1974 Octavio Paz escriu a *Los hijos del Limo* que la modernitat no és altra cosa que un sinònim de crítica. L'única llei que mana al poeta dins la modernitat és la raó crítica, l'alteritat i la contradicció. La dimensió crítica que motiva la modernitat, o hi dona peu, només neix d'una negació. Ja no es treballa a mans o per encàrrec, els artistes ja no treballen per a les elits ni per entitats polítiques, religioses o divines. La literatura conquista la seva autonomia. La modernitat obasta l'art, la literatura i el pensament. L'autonomia dels valors artístics va dur l'art, com a conseqüència, d'una banda, a la concepció del museu, i de l'altra, a la crítica d'art. Construir un poema és la construcció d'un objecte. Aquest objecte és fora de qualsevol realitat. Ell —el poema— és per ell mateix una realitat.

\n

La crítica és feta servir per Baudelaire com a element nou dins el pensament de l'època. Si bé no podem dir que funda la *Crítica* com a disciplina per ella mateixa, sí que podem afirmar que la fa servir com a via per crear la seva pròpia poesia. Aquest cas és molt curiós, perquè ell s'adona que no pot fer el mateix que s'està fent en aquell moment i que, a més, tot el camp poètic està pres: “Il·lustres poetes s'havien repartit les més il·lustres províncies del domini poètic”, diria Baudelaire. Així, doncs, ell és perfectament conscient que ha de trobar alguna eina nova amb què treballar. Per aquell temps Victor Hugo ho tenia tot cobert, la poesia, però també el teatre, la novel·la, etc. La primera cosa que fa és estudiar tot l'ampli camp poètic i realitza un estudi profund de deu dels més influents poetes de l'època. Quatre d'aquests deu no seran publicats al recull per culpa del seu editor, que es negà a la seva inclusió. Gairebé es podria pensar que, amb el naixement de la crítica, neix paral·lelament la censura literària. No serà així, per descomptat, però existeix una certa relació.

\n

El romanticisme és l'*statu quo* del moment. Però les múltiples tendències que subvien dins el romanticisme —medievalitzants, arcaïtzants, etc.— fan que Baudelaire defineixi el romanticisme com “*el modern*”. La identificació d’aquells elements que constituïran “*el modern*” serà, tanmateix, allò que conformarà la modernitat. La modernitat és “*el fugitiu*”, “*el transitori*” i “*l’evanescent*”, que combina a parts iguals amb l’eternitat i la tradició artística. I en aquest sentit lliga el principi de “*l’actual*”, de “*el fugaç*” amb “*l’etern*”.

\n

Tot això serà explicat per Mallarmé i per descomptat per Paul Valéry, però també per T.S. Eliot i per Walter Benjamin. Però serà Roland Barthes qui, d’una manera extraordinària, entendre la revolució de Baudelaire i el seu *modus operandi*. Esbossarà una teoria en la qual diu que l’escriptor fa servir el “jo” per relatar-se i es formula a través de personatges. El crític, per contra, utilitza els altres, els escriptors, per a relatar-se ell mateix. Practica una mena d’afàsia del “jo”. Baudelaire s’impregna d’Edgar Allan Poe i de Théophile Gautier de tal manera que sembla que els posseeixi. Baudelaire s’expressa, es diu ell mateix, en la crítica d’aquests dos artistes. Quan parla d’ells en realitat parla d’ell mateix. Alhora, sentència d’una manera vehement que la crítica és i ha de ser “parcial” i “subjectiva”.

\n

Baudelaire promulga una teoria o un nou pensament pel qual s’estableix que la poesia no està en relació amb la “veritat” ni amb la “justícia”, només amb la “bellesa”. La poesia no té més objecte que ella mateixa. La modernitat fa que l’escriptura només es responsabilitzi d’ella mateixa i respongui només davant d’ella mateixa. “*La poesia i la bellesa no es contaminen amb el principi de veritat ni amb el principi de justícia ni amb el d’utilitat*”. Aquestes paraules, en aquell temps, van ser revolucionàries i escandaloses fins al punt que el condemnaren a l’ostracisme.

\n

Si existeix alguna cosa que distingeix Baudelaire de la resta de parnassians i simbolistes és lligar la teoria del poema al principi de bellesa i que aquesta bellesa en abstracte ha d’incorporar una part d’actualitat —“*el fugaç*”— i una part de classicisme —“*l’etern*”—. La poesia no està deslligada del seu temps, del present, però alhora ha de contenir la tradició, és a dir, el passat, i tot això talment com a ens autònom. No serà fins molts anys després que Jorge Luis Borges tornarà a insistir sobre el mateix, ampliant o, millor dit, traslladant aquest concepte d’autonomia al concepte de “ficció”.

Tractant la ficció com un ens autònom que en cap cas no serà verificable i, per tant, no respon davant de res que no sigui la ficció mateixa.

\n

Lettre à sa mère, Madame Aupick

Paris, le 9 juillet 1857

Quant aux poésies (parues il y a quinze jours), comme tu le sais, j'avais d'abord l'intention de ne pas te les montrer. Mais, à la réflexion, il m'a semblé que si tu attendais, après tout, de parler de ce volume — ne serait-ce qu'à travers les critiques que je t'enverrais —, ma pudeur serait aussi ridicule que ta prudence. J'ai reçu pour moi seize exemplaires sur papier ordinaire, et quatre sur papier vélin. Je t'en ai réservé un de ces derniers ; si tu ne l'as pas encore reçu, c'est que j'ai voulu te l'envoyer relié.

*Tu sais que j'ai toujours considéré la littérature et les arts comme poursuivant une fin étrangère à la morale ; et que la beauté de conception et de style me suffit. Mais, comme tu le verras, ce livre, dont le titre — *Les Fleurs du Mal* — dit tout, est revêtu d'une beauté sinistre et glacée ; il a été fait avec fureur et patience. D'ailleurs, la preuve de sa valeur incontestable réside dans toutes les horreurs qu'on en a dites. Ce livre met les gens en rage. Du reste, épouvanté moi-même par l'horreur qu'il allait inspirer, j'ai supprimé le tiers des épreuves. On me dénie tout, l'esprit d'invention, et même la connaissance de la langue française. Je me moque de tous ces imbéciles, et je sais que ce volume, avec ses qualités et ses défauts, fera son chemin dans la mémoire du public lettré, aux côtés des meilleures poésies de Victor Hugo, de Théophile Gautier et même de Byron.*

Une seule recommandation : puisque tu vis avec la famille Emon, ne laisse pas ce livre tomber entre les mains de Mademoiselle Emon. Quant au curé, que tu reçois sans doute, tu peux le lui montrer. Il pensera que je suis damné et n'osera pas le lire. On a répandu la rumeur qu'il allait être poursuivi, mais cela n'arrivera pas. Un gouvernement qui a entre les mains les terribles élections de Paris n'a pas le temps de poursuivre un fou.

Charles Baudelaire

\n

El poeta s'adreça a la seva mare amb un to íntim i protector, però també amb una lleugera ironia. Expressa la seva reticència inicial a compartir el llibre, revelant la tensió entre l'amor filial i la por al judici moral. Baudelaire reafirma aquí una de les seves idees més transgressores: l'art no ha de tenir una funció moral. Això anticipa la seva defensa de "l'art per l'art" i l'estètica de la *beauté maléfique*.

\n

puigdellivol50-02

\n

Amb el romanticisme la poesia s'infecta de teoria. La poesia en forma oral és anterior a l'escriptura. Des del principi i durant molts segles és *indissociable* de la música i la dansa. Va ser hegemònica per transmetre el pensament humà. La poesia quedarà com un vehicle reduït al pensament i la prosa prendrà el relleu per transmetre el coneixement humà. De totes maneres recordem *De rerum natura* de Lucreci com a exemple de transmissió de pensament en vers, o la *Divina Comèdia* de Dante com a exemple, també, de transmissió de la cultura i el saber d'una època.

\n

Els poetes romàntics canten la natura, s'adonen de l'emancipació de l'home respecte de la natura i se'n dolen. D'alguna manera Hölderlin a Alemanya o Leopardi a Itàlia canten la natura com una mena de comiat. Baudelaire, en aquell moment, ja té plenament assumida aquesta desvinculació de la natura i se sent un home plenament urbà. Es pot concloure, sense por d'equivocar-se, que Baudelaire asfalta els camins rurals cap a la metròpoli.

\n

Baudelaire va violentar la sagrada prosòdia de l'alexandrí francès. En aquella època aquesta prosòdia era molt rígida i no podia, sota cap circumstància, permetre's la més petita desviació. Baudelaire utilitza paraules malsonants i, per damunt de tot, fa servir material de rebuig literari: temes tabú com el satanisme, el lesbianisme, la caiguda a l'abisme, la finitud. Tot això serà expressat d'una manera particular i força inadequada pel moment en què s'escriu. Precisament serà llegint i traduint Edgar Allan Poe que Baudelaire descobrirà una llibertat al llenguatge i una fluïdesa que li permetrà fer aquest canvi de la rígida prosòdia francesa. Evidentment, això no es va entendre a la seva època i malgrat que era conegut, mai no va ser reconegut fora del seu cercle d'amistats.

La metròpoli parisenca, el París del segon imperi, es troba en plena ebullició i se succeeixen canvis i transformacions a gran escala. Arriba l'enllumenat elèctric als carrers i aquesta esplendor de la ciutat il·luminada atrau la multitud. Des de la perifèria i des del món rural dels voltants significa un gran què, però, tanmateix, es donarà un fenomen de cabdal importància, la lluminària i resplendor de la ciutat impediran, per primera vegada a la història de la humanitat, la visió del firmament estelat. La llum impedeix veure els estels. L'home, que des del principi dels temps havia alçat el cap per mirar el cel, ara deixa de fer-ho, en principi perquè és inútil, no s'hi veu, i, al cap de poc temps, perquè ja no hi ha memòria. Serà Proust, a *La recerca del temps perdut*, qui millor explicarà la pèrdua de l'experiència a la modernitat. L'home, per primera vegada, mira arran de terra. D'altra banda, s'enderroca el París insalubre, estret i que és una olla de pressió. Georges Eugène Haussmann portarà a terme un pla urbanístic radical a la ciutat de París entre els anys 1853 i 1870: obre gransavingudes, enderroca barris sencers i instal·la clavegueram i sanejament d'aigües residuals. Aquests canvis donaran lloc al París que coneixem actualment. Serà important per comprendre els canvis i les transformacions metropolitanes que vindran després a ciutats com Barcelona, amb el rebuig del pla Rovira i el mal desenvolupat pla Cerdà. Però, alhora, hem d'entendre que aquests plans urbanístics nous a París també tenien la finalitat de contenir, d'una manera més efectiva, els motins i les revoltes que es generaven amb freqüència i que, en un París ple de carrers petits i estrets, eren difícils de reprimir. Tota aquesta transformació de la metròpoli comportarà dos fenòmens importants: l'obrer i la gent sense recursos serà expulsada a la perifèria, que creixerà misera i extremadament paupèrrima respecte del París esplendorós del centre. La burgesia i sobretot els comerciants crearan els passatges comercials i cobriran el sostre de molts carrers amb voltes de vidre. Aquestes galeries comercials, precursors dels grans centres comercials d'avui en dia, exposaran al vianant, per primer cop, la vida interior. S'exposarà a la mirada pública la intimitat, fins aleshores guardada a l'interior de les cases. Les grans botigues exposaran els productes i el luxe. Tot es farà de portes en fora. Es promouran les terrasses als cafès. Prevaldrà la imatge d'exposar-se. Es construirà la conducta de l'ésser humà del segle XXI i la seva exposició a les xarxes socials. Hi haurà, paral·lelament, un fenomen molt curiós que tampoc havia succeït abans de manera tan significativa i serà el fet de no reconèixer la ciutat de la joventut. La desaparició dels llocs tal com eren i es recordaven. Esborrar aquells barris va significar perdre els llocs on s'havia viscut i crescut, no reconèixer espais habitats. Històries viscudes desapareixen del mapa o simplement la pèrdua de veïns i amics traslladats a indrets diferents en molt pocs anys. No reconèixer la ciutat significarà un xoc nou pel ciutadà.

\n

Baudelaire s'adonna d'aquests fenòmens i en parla a *Les flors del mal*, *Spleen de París* o a *Paradisos artificials*.

\n

Les yeux des pauvres

Ah ! Tu veux savoir pourquoi je te hais aujourd'hui. Il te sera sans doute moins facile de le comprendre qu'à moi de t'expliquer ; car tu es, je crois, le plus bel exemple d'imperméabilité féminine qui se puisse rencontrer.

Nous avons passé ensemble une longue journée, qui m'avait paru courte. Nous nous étions bien promis que tous nos pensées seraient communes, et que nos deux âmes n'en feraient plus qu'une ; un rêve qui n'a rien d'original, après tout, puisque tous les hommes l'ont eu ; même plusieurs fois chacun ; mais un rêve toujours assez plaisant, lorsqu'on en peut faire la déclaration simultanément. Le soir, un peu fatiguée, tu as voulu t'asseoir devant un café nouveau, au coin d'un boulevard tout neuf, encore tout encombré de décombres, et qui montrait déjà fièrement ses promesses de splendeur. Le café resplendissait. Des gaz éclatants y déployaient toute l'ardeur de leur début, et éclairaient à plein les murailles éblouissantes de blancheur, les glaces renvoyant les lustres multipliés, les dorures des baguettes et des corniches, les valets superbes en cravate blanche, se promenant avec des airs de doges en vacances, les dames qui riaient en tenant un perroquet sur le poing, les nymphes et les déesses chargeant leur tête de plats à la mode, les Herbés et les Ganymèdes présentant de bras tendus de petites amphores pleines de liqueurs ou des pyramides de glaces multicolores ; toute l'histoire et toute la mythologie mises au service de la goinfrie.

En face de nous, sur le trottoir, un homme d'environ quarante ans, le visage hâlé, la barbe grisonnante, tenait d'une main un petit garçon, et portait sur l'autre bras un petit être trop faible pour marcher. Il remplissait le rôle de bonne d'enfant, et promenait ses enfants. Tous étaient en loques. Les six yeux regardaient fixement le café nouveau avec la même admiration, mais nuancée diversement selon l'âge.

Les yeux du père disaient : « Que c'est beau ! que c'est beau ! on dirait que tout l'or du pauvre monde est venu se porter sur ces murailles. » — Les yeux du petit garçon : « Que c'est beau ! que c'est beau ! mais c'est une maison où ne peuvent entrer que les gens qui ne sont pas comme nous. » — Quant aux yeux du plus petit, ils étaient trop fascinés pour exprimer autre chose qu'une joie

stupide et profonde.

Les chanteurs de rues disaient quelquefois : « Le plaisir rend l'âme bonne et amollit le cœur. » Ce jour-là, la chanson avait raison pour moi. Non seulement j'étais attendri par cette famille de regards, mais j'étais un peu honteux de nos verres et de nos carafes, plus grands que notre soif. Je tournais mes regards vers les tiens, chère bien-aimée, pour y lire ma pensée ; je plongeais dans tes yeux si beaux, si étrangement doux, dans tes yeux verts, inspirés par la lune, quand tu me dis : « Ces gens-là me sont insupportables avec leurs yeux ouverts comme des portes cochères ! Ne peux-tu pas prier le maître du café de les éloigner d'ici ? »

Il est si difficile de s'entendre, chère bien-aimée, et le rêve d'une âme commune est un rêve vain !

Spleen de Paris. Les yeux de pauvres, 1869

Charles Baudelaire

\n

Aquest poema en prosa exemplifica perfectament la mirada crítica i lúcida de Baudelaire sobre la societat burgesa del seu temps i la seva capacitat per captar les tensions interiors de la modernitat. El poeta hi descriu una escena aparentment banal: una vetllada amb una amant en un cafè luxós, interrompuda per la presència silenciosa d'una família pobre que observa des del carrer. Aquesta escena revela una fractura insalvable, no només entre classes socials, sinó també entre ànimes que pretenien compartir una mateixa visió del món.

CREACIÓ

Sirventès transitiu

Àngel Carbonell

1.

*Fulla que tremola,
el teu binari és rígid,
el vers amfibi.*

carbonell50-02-01

\n

1.

Fulla que tremola,
el teu binari és rígid,
el vers amfibi.

2.

Al camp de lletres
vols llaurar drets els rengles,
l'herba és obliqua.

3.

Llera deserta,
els teus comptes són àrids,
l'aigua se't rifa.

4.

Només dos?

El poema
en fa mil.

5.

Divisa oculta,
el trobador ja trenca
el teu binari.

6.

Els marges fugen
perquè la veu que canta
no té llicència.

7.

Diu el comptable: “comptem-los bé,
homes i dones, ni més ni menys!”
Prò la musa no vol repertoris,
canta salvatge, sense raons.
El teu binari és un jou ferreny,
el vers se n'escapa, no té seny.

8.

Binari rònec, cervell rovellat,
fas recomptes com un escanyapobres,
t'encega l'ordre, t'ofeguen els rengles.
Si fossis trobador no trobaries,
avorrit, sec, com una fulla en blanc.

9.

Vols comptar dones, vols comptar homes
amb aire de notari que registra actes,
Prò la lletra no en sap de sumarís,

creix com l'heura, ensorra parets.
Els trobadors ja van jugar amb disfresses,
muses canviants que burlen endreces.
El teu binari és ferro rovellat,
la poesia és vent desbocat.

Quadern de les cigales (7). Zambras del Sacromonte egarenc

Andreu Pérez-Mingorance

Quina sort tindria si fos això el que brollés de la meva boca: zambra pura, sense frontera de llengua ni d'accent, paraula viva com un doll que no s'atura.
Tot podria ser cendra, foc punyent encès a flor de pell, capaç de parir un ritme net, ardent, però vau matar el compàs per ofegar-me l'alè.

andreu50-02-01

\n

Quina sort tindria si fos això el que brollés de la meva boca: zambra pura, sense frontera de llengua ni d'accent, paraula viva com un doll que no s'atura.

\n

Tot podria ser cendra, foc punyent encès a flor de pell, capaç de parir un ritme net, ardent, però vau matar el compàs per ofegar-me l'alè.

\n

La tempesta de la hipocresia no és d'aigua, és un de vessall de notes massa llargues. Les curtes, seques, tancades, són passes que dibuixen un camí invisible, que no es veu, però que em replica endins. I crema. I no deixa ferida. I és flama recta, dura, que arrenca del fons la força més crua i més clara.

\n

Però no l'heu morta, aquesta força amagada. Davant la vostra rònegada creença en l'ordre de la submissió, ara esclata, ara és repic i trepig de talons que no he calçat mai —jo, pobre marieta hipòcrita que somiava trepitjar el món com qui trepitja terrat de tablao.

\n

Sempre he sentit, al fons de la gola cremada, el cante jondo, com un crit a punt de sortir. I repicaré amb els dits al vell piano i amb les castanyoles faré esclatar el compàs, no sabreu si és so de cobla o de tablao. Seré jo, i l'altre, i l'altre, i tots nosaltres lliures. Lliures com ningú no ens ha volgut, prou hàbils per fer-vos entendre el ritme abans no us perdeu en la fumera ridícula de renaixences mortes i gestes embalsamades.

\n

El temps dels que no vam cobrar legítimes ja és aquí.

\n

La misèria dels miserables —la nostra— us redimirà.

\n

No baixarà pas un gaiter pel Llobregat ardent de fàbriques, baixaran masses de desposseïts, nets de filadores de Can Amat, d'aprestadors de Can Guardiola, de metxeres, de bataners, de tintorers, de conductors i carboners. Fills i nets dels desheretats —de Lleida, de València, de Granada, d'Almeria, de Còrdova i de Múrcia— que sabran recordar d'on venim, de vapors i telers, de les fàbriques, amb títols d'universitats públiques que encara fan olor d'aprest, de petroli, de llana d'ovella per cardar.

\n

Venim de la pudor per canviar-ho tot.

\n

I no, no us odiem, això és fantasia vostra. El que volem és el nostre lloc, i ens crema el temps a les mans.

\n

El vell piano Bechstein és el cor que batega sota els meus dits, cada nota és un crit sec, directe, una veritat que no s'empolaina. Música com pelegrinatge, com resistència, com vida que no es rendeix. Ja no necessitem les vostres lliçons de piano, hem forjat les nostres pròpies mans.

\n

Les grosses portes de ferro del Vapor Rigau s'obriren al toc de la sirena. Al cap de pocs minuts vomitaven homes i dones que sortien xerrant i cridant i, un cop a l'esplanada, es fragmentaven en grups que anaven desapareixent, la majoria pels carrers que conduïen al centre.

La Teranyina, Jaume Cabré, començament cap. 6. p 43. Edicions Proa, Col. A tot vent, Barcelona 1984

Quando fuimos árabes, d'Emilio González Ferrín, Editorial Almuzara, 2018: Una revisió profunda i renovadora de la història medieval espanyola

Andreu Pérez-Mingorance

andreu50-03-01

\n

Quando fuimos árabes, d'Emilio González Ferrín, és una obra de gran rellevància que marcarà un punt d'inflexió en la comprensió i l'estudi de la història medieval de l'estat espanyol, especialment pel que fa a la presència i influència àrab i islàmica a la península Ibèrica. L'autor, amb més de trenta anys d'experiència en islamologia i historiografia, proposa un canvi radical en la manera d'entendre aquest període històric, trencant amb visions tradicionalment reduccionistes i carregades d'estigmes que han dominat la narrativa europea sobre al-Àndalus. Aquest llibre no és només un relat històric més, sinó una autèntica declaració de principis i una invitació a repensar, habitar i reapropiar-se una història de la península Ibèrica plural, diversa i en constant moviment.

\n

andreu50-03-02

\n

L'obra parteix d'una crítica sòlida a la visió simplista de l'estat espanyol com a estat nació homogeni, una idea que ha estat tradicionalment acceptada i que ha servit sovint per a justificar lectures historicistes i ètniques tancades. González Ferrín reinterpreta aquesta noció des d'una perspectiva inspirada en la concepció de nació-cultura desenvolupada per Menéndez Pelayo. Segons aquesta visió, l'estat espanyol no és només una frontera política o jurídica, sinó un territori construït a partir de textos, continuïtats culturals i interaccions diverses. Així, proposa que la història

espanyola, i especialment la seva fase medieval, ha de ser entesa com un procés viu i dinàmic, on models diversos d'identitat i maneres de viure conviuen i s'intercanvien de manera constant.

\n

Aquest enfocament trenca radicalment amb els discursos nacionalistes i etnocèntrics que sovint dominen la historiografia tradicional europea, la qual tendeix a veure les fronteres culturals i religioses d'aquella època de manera estàtica i exclouent. En canvi, González Ferrín reivindica unes “fronteres líquides” entre Europa i l'Islam, destacant que les influències culturals i intel·lectuals van travessar aquests límits amb gran fluïdesa. Aquesta mirada postmoderna obre un nou camí en l'estudi de la península i reivindica l'herència cultural àrab com una part constitutiva i essencial de la història peninsular.

\n

Dins d'aquest marc ampli, l'autor destaca la importància del període àrab no només com un episodi cronològic passatger, sinó com una etapa fonamental que va contribuir decisivament a modelar la cultura i la identitat europees. D'aquesta manera, posa un accent especial en la llengua àrab com a llengua culta, vehicle principal d'una cultura de coneixement, saviesa i diàleg. Aquest llegat àrab va tenir una gran influència en el desenvolupament del Renaixement europeu i, per tant, de la Il·lustració. Les figures d'Averrois (Ibn Rushd) i Abentofail (Ibn Tufayl) són presentades no només com a personatges històrics remarcables, sinó com a elements imprescindibles per comprendre l'essència mateixa de la cultura occidental. La seva filosofia i pensament van introduir línies intel·lectuals que han influït profundament en la tradició filosòfica i científica europea.

\n

González Ferrín contraposa aquesta visió rica i integradora a una mirada reductiva que sovint associa l'islam a una alteritat absoluta, carregada d'enfrontaments i antagonismes. Aquesta reducció, segons l'autor, genera una visió errònia i fragmentada que exclou una part essencial de la identitat històrica i cultural de la península Ibèrica. Així, *Cuando fuimos árabes* defensa que aquesta etapa del passat ha de ser assumida com a pròpia i imprescindible, i no com un capítol marginal o exòtic que cal oblidar o marginar.

\n

Al llarg de tota l'obra, González Ferrín fa una crida clara a una lectura crítica i rigorosa de la història, un aspecte especialment important tenint en compte les polèmiques que han envoltat aquesta publicació. Des de la seva sortida, algunes reaccions han estat carregades de prejudicis i demagògia, intentant desacreditar l'autor amb termes com “aquell que nega la conquesta”. Davant d'aquestes crítiques, González Ferrín manté un to respectuós i integrador, evitant el ressentiment i adoptant una posició que busca construir la història des del diàleg intel·lectual i la reflexió crítica, en comptes de fomentar la confrontació acrítica.

\n

Aquesta perspectiva aporta un element de valor que és cabdal en l'actual context social i cultural, on encara sovintegen els discursos simplificadors i els estigmes sobre la diversitat cultural i religiosa. *Cuando fuimos árabes* esdevé, doncs, no només un llibre d'història sinó una eina per superar discursos estèrils i polaritzadors que empobreixen la comprensió real del passat. També obre la possibilitat de reconèixer i valorar la riquesa de la nostra història, que és complexa i plural, i que pot servir de pont per a un diàleg més ampli i profund entre diverses tradicions i identitats.

\n

A més, aquesta obra ofereix un recordatori potent sobre la importància de mantenir una mirada crítica i reflexiva davant de les narratives oficials i dominants. En un moment en què la història sovint s'utilitza per justificar posicionaments ideològics tancats, el llibre de González Ferrín es presenta com un contrapès valuós per ampliar l'horitzó de la comprensió històrica i cultural. La seva aposta per un relat que inclou diferents veus i perspectives, que reconeix la complexitat i la interacció entre cultures, és perquè el passat no sigui una eina de divisió sinó un recurs per a la convivència i el diàleg.

\n

En definitiva, *Cuando fuimos árabes* és una lectura imprescindible per a qualsevol persona interessada en la història de la península Ibèrica, la història medieval, les relacions interculturals i la rica herència del món àrab en la formació de la cultura occidental. González Ferrín no només presenta arguments historiogràfics sòlids i ben documentats, sinó que també proposa una nova mirada que pot ajudar a construir una societat més oberta, plural i dialogant. Aquesta obra, amb el seu estil rigorós, però també accessible, esdevé un referent per repensar el passat i, en conseqüència,

el present i futur d'un estat espanyol que no acaba d'assumir la seva diversitat com a font de riquesa i força.

De la irrealitat immediata als cors cicatritzats: Max Blecher arriba a les lletres catalanes

Xavier Montoliu Pauli

La *rentrée* ens porta dues novetats editorials que posen el focus damunt l'obra d'un dels autors romanesos més destacats de l'època d'entreguerres, l'escriptor d'origen jueu Max Blecher (1909-1938), mort prematurament a causa d'una tuberculosi òssia. Des que el va descobrir, Blecher és un dels autors més reivindicats públicament per Mircea Cărtărescu, de qui ha afirmat: «“Home del dolor i acostumat al dolor”, va tenir la força per transformar el seu destí en una font d'aigua viva, tot regalant-nos pàgines sobre la vida interior com poques se n'han escrit en la literatura europea». Traduïda del romanès a més d'una desena de llengües, la seva obra ara també es pot llegir per primer cop en català, gràcies a la feina de la catalanòfila i traductora romanesa Jana Balaciu Matei. Concretament, es tracta de les dues obres en prosa publicades encara en vida de l'autor: d'una banda, Adesiara Editorial ha tret [*Esdeveniments en la irrealitat immediata*](#) (amb pròleg de D. Sam Abrams), i, de l'altra, l'Editorial Fonoll, [*Cors cicatritzats*](#) (amb pròleg de qui signa aquesta ressenya), que està previst que es presentin oficialment a la Setmana del Llibre en Català, en un acte que comptarà amb la traductora mateixa i els dos prologuistes.

\n

montoliu50-04

\n

Segurament, la tuberculosi deu ser el paradigma de les malalties més literàries i, fins i tot, cinematogràfiques. Només cal recordar alguns noms de creadors per comprovar el revulsiu que ha suposat per la seva obra haver-ne estat diagnosticats: Thomas Mann, Franz Kafka, Walt Whitman, Gustavo Adolfo Bécquer, etc. Així mateix, i a causa de la tuberculosi, a casa nostra van fer estades a sanatoris autors com Màrius Torres, Salvat-Papasseit o bé Blai Bonet, la primera novel·la del qual,

El mar (1958), està ambientada precisament en un centre de tuberculosos, inspirant Agustí Villaronga per a fer-ne la magnífica versió cinematogràfica homònima (2000).

\n

Conegut com el malalt de les lletres romaneses, a Blecher se li va diagnosticar el mal de Pott —o tuberculosi vertebral per l'afectació a la columna— a París, quan era estudiant de medicina, l'any 1928. Tenia dinou anys. D'aleshores ençà i fins a la seva mort, amb només vint-i-nou anys, va fer estada a diferents sanatoris europeus, per prendre banys d'aire pur, el primer dels quals va ser a Berck-sur-Mer (al canal de la Mànega), a Leyssen (Suïssa) i, també al seu país, al sanatori del llac Techirghiol, abans de retirar-se per esperar la mort i alliberar-se del dolor, la tardor de 1934, a la ciutat de Roman, al cor de la regió moldava de Romania, en una casa als afores llogada pels seus pares.

\n

Durant aquest temps no va deixar d'escriure, tot i haver de fer-ho estirat, perquè portava tot el tors enguixat, la qual cosa l'obligava a viure en horitzontal tot el temps i de forma dependent. Escrivia damunt els genolls en forma de W invertida, on repenjava una tauleta de fusta. Un dels testimonis directes que va visitar Blecher a Roman va ser l'articulista i escriptor Mihail Sebastian (1907-1945), company seu de generació i també d'origen jueu. Sebastian anotava així als dietaris la visita feta a Roman, el març de 1936: "Vaig anar-me'n aclaparat, consumit. Tenia la impressió que no podria tornar a entrar a la vida. Tot em semblava inútil. [...] Ell viu en intimitat amb la mort. [...] Què li dona valor per viure? Què el sosté? Ni tan sols està desesperat. No ho entenc, confesso que no ho entenc."

\n

Certament, l'obra blecheriana transcendeix el dolor i no té cap índex de victimisme i, com altres grans creadors, Blecher defuig problematitzar la seva identitat clínica de malalt i lamentar-se'n, enllà de qualsevol dramatisme. Al contrari, és una font d'aigua viva. Blecher mateix es va imposar —com la resta de joves autors de l'anomenada generació romanesa del 27— el credo de "viure i crear com si l'any en què es trobaven fos el darrer de la seva vida" —com havia afirmat Mircea Eliade, líder del grup. La producció de Blecher ocupa, tanmateix, un lloc a banda entre la jove generació. L'autor defugia quedar encaixat en «generacions», més aviat considerava que «existia una suma de preocupacions i intencions que caracteritzen de forma espiritual aquest moment». El crític romanès

Dinu Pillat va afirmar el 1968, amb una ferma voluntat de recuperar la seva obra trenta anys després de la desaparició de Blecher, que l'autor “exemplifica a les lletres romaneses, amb una intensitat sense precedents, la literatura de l'autenticitat subjectiva, en el sentit més proper al sentit modern”. Per desmarcar-se de l'anterior generació literària, la del 27 fa un esforç per ser moderna i expressar la realitat viscuda des de la confessió, l'autenticitat i la veracitat, ingredients propers al dietarisme, que vertebraran obres importants publicades a la dècada dels anys trenta per aquests autors de vibrants i autèntiques personalitats, que han fet que sobrepassin el cànon romanès; així, per exemple, dues novel·les de diferent signe, però amb el comú denominador de la pulsio sincera i autobiogràfica —o, podríem dir-ne, autoficció *avant la lettre*—, traduïdes al català, serien: [*Maitreyi o la nit bengalina*](#) (Barcelona: Viena Edicions, 2011), una evocació novel·lada de la confessió del primer amor de Mircea Eliade, o bé [*Des de fa dos mil anys*](#) (Palma: Lleonard Muntaner Editor, 2019), de Mihail Sebastian, qualificada pel mateix autor com “un acte arriscat de sinceritat” que va aixecar una polseguera considerable.

\n

Blecher va publicar articles, traduccions de poesia, la *plaqueta* de poemes *Cos transparent* (1934) i va debutar com a prosista el 1936 amb *Esdeveniments en la irrealitat immeditada*, a la qual seguiria la novel·la *Cors cicatritzats* (1936) —totes dues amb un ressò espectacular a la premsa romana del moment per la crítica, que va lloar-ne la novetat i l'estil propi. Abans de morir, l'autor encara va poder deixar enllestida la darrera obra d'aquesta trilogia en prosa, *El cau il·luminat. Dietari de sanatori* que, tanmateix, no va poder ser publicada fins a l'any 1971, a causa dels avatars de la història romana.

\n

Aplaudim l'arribada de les dues obres de Blecher traduïdes al català amb l'auguri que es pugui també llegir aviat, amb la mateixa exquisidesa que en aquests dos volums, no només la tercera de les seves obres en prosa de M. Blecher sinó també la resta de la seva producció.

\n

montoliu50-03

\n

L'obra de debut Blecher, una evasió de la vida de cada dia d'un jove amb una sensibilitat excessiva. Afirmar D. Sam Abrams, exegeta de les lletres romaneses, al pròleg: "És una novel·la intensíssima d'estructura episòdica, una novel·la fragmentada i fragmentària, una novel·la que qüestiona des del primer moment les separacions entre gèneres literaris". [...]. "És la crònica matisada del pas de Max Blecher de la vida inautèntica a la vida autèntica. «Incipit vita nova.» Justament la noció de la «irrealitat immediata» del títol definitiu de l'obra és l'expressió manifesta d'aquesta «vita nova».

\n

montoliu50-05

\n

Tot i el seu caràcter central, la malaltia no és el tema de *Cors cicatritzats*, sinó més aviat l'element que permet als protagonistes, que fressegen per la ciutat-sanatori de Berck, penetrar en un altre món. Un món complex, melancòlic i, sobretot, «estrany»; un món que aïlla els malalts, els segresta i condemna i, molt sovint, impedeix que retornin a la realitat quotidiana anterior. Tal com diu el protagonista del llibre, l'Emanuel, l'alter ego de l'autor: «La paradoxa consistia en el fet d'existir i, tanmateix, no ser "del tot viu"».

\n

L'obra blecheriana resulta unitària i completa. "És una obra que interpel·la constantment el lector" —afirma el crític D. Sam Abrams, que afegeix, tot reivindicant-la, al pròleg d'*Esdeveniments*: "Aquesta trilogia representa el cim de l'obra literària de Max Blecher i, al mateix temps, la seva màxima contribució artística, innovadora i original, a la literatura romanesa, europea i internacional".

\n

Un altre dels grans prescriptors i admiradors de l'obra de Max Blecher, no només al seu país, sinó sempre que pot en escenaris internacionals, i a la qual retorna des que va llegir-la per primer cop, és l'esmentat Mircea Cărtărescu, que opina: "Blecher va tenir la força per transformar el seu destí en una font d'aigua viva, tot regalant-nos pàgines sobre la vida interior com poques se n'han escrit en la literatura europea". Si mirem atentament la trilogia *Encegador* o la novel·la *Travesti*, no seria la mateixa sense l'existència de la literatura de Blecher.

\n

Quant a la pantalla gran, el director de cinema Radu Jude, que ja ha dirigit altres pel·lícules desmarcant-se de la nova onada del cinema romanès, ha firmat una adaptació lliure de l'obra literària de Blecher que porta per títol precisament [Cors cicatrizats \(2016\)](#), la qual cosa ha permès dimensionar i rellegir l'obra blecheriana a través de la imatge, cosa que li va merèixer el Premi especial del jurat del Festival Internacional de Film de Locarno el 2016.

\n

\n

En annex, es reproduïxen les cobertes respectives de les primeres edicions romaneses dels volums de Max Blecher: *Întâmplări în irealitatea imediată* (Bucarest: Editura Vremea, 1936) i *Inimă cicatrizate* (Bucarest: Editura Librăriei "Universala" Alcalay & Co, 1936).

\n

montoliu50-02

\n

montoliu50-01

La Caixa: de papallona a eruga

Pere Torra

[Nota prèvia: Normalment, em dedico a comentar textos literaris amb forta vocació estètica, però compto que la redacció de *Lletres bàrbares* també pugui fer excepcions].

\n

torra50-01

\n

En aquest cas, em refereixo al llibre *La Metamorfosi de “la Caixa”*, un text oportú i necessari, publicat aquest any, en uns moments en què el sector financer a Catalunya, a l'Estat i arreu ha experimentat una gran transformació, causada per la seva fortíssima concentració i la pràctica desaparició de moltes institucions. Al capdavall, tots acabem tenint un compte corrent, fem pagaments bancaris, ens endeutem, etc., coses per a les quals resulta inevitable recórrer a una institució financera. I encara —en una revista d'orientació literària— cal recordar que una de les actuacions històriques més recordades de “la Caixa” fou la promoció de la col·lecció de *Les Millors Obres de la Literatura Catalana* (MOLC) i la de les *Les Millors Obres de la Literatura Universal* (MOLU), sota la coordinació de Josep Maria Castellet i Joaquim Molas.

\n

Joan Maria Solà, gran coneixedor de “la Caixa”, ja n'ha publicat dos llibres que contribueixen a la memòria d'una institució històrica del país

\n

L'autor del llibre, Joan Maria Solà, treballador de “la Caixa” durant quaranta anys, hi va ocupar càrrecs de responsabilitat, com ara el de director de personal. En conseqüència, Solà és un gran coneixedor de la institució que ha donat lloc al banc que ara s'anomena CaixaBank. A més, complementa la informació amb una acurada bibliografia específica, que maneja amb habilitat

Anteriorment, Solà ja havia publicat *La Caixa de pensions (1936-1945)*, obra centrada en el període de la guerra del 1936 al 1939 i la primera postguerra; i també *La Soci, Associació del personal de “La Caixa”*. *Un passat per recordar, un futur per escriure*, text dedicat a relatar la història de l’associació de treballadors, que pretenia estimular les relacions entre companys i companyes per mitjà d’activitats esportives, culturals, familiars i solidàries.

\n

Els anys fundacionals i la primera embranzida de creixement de “la Caixa” estan marcats de manera determinant per Francesc Moragas

\n

El llibre presenta una estructura ordenada cronològicament en nou capítols, més un de bibliografia. Als dos primers capítols, la personalitat de Francesc Moragas marca de manera determinant els anys fundacionals i de creixement inicial de “la Caixa”. El fundador i primer director general de “la Caixa” estava vinculat a la Unió Catalanista, partit que promogué les Bases de Manresa, i tingué com a companys a la Universitat de Barcelona personatges tan rellevants com Vidal i Barraquer —futur arquebisbe de Tarragona—, Albert Bastardas —batlle de Barcelona i vicepresident de la Mancomunitat—, o Prat de la Riba —president de la Mancomunitat. Amb aquests companys... En tot cas, Moragas fou un emprenedor amb una gran visió organitzativa i un pensament de millora de la societat, prenent models de l'estranger —sobretot la Caixa d’Estalvis de Milà—, enfocant l’activitat de “la Caixa” a tot el territori de Catalunya i Balears —més enllà de l’àmbit estrictament local—, inventant l’anomenada “obra social”, etc.

\n

El Comitè de Control, creat a partir de l’Associació de Personal, va salvar la vida a Josep Maria Boix d’una patrulla de la FAI

\n

Del període de la guerra, sobretot entre el 1936 i 1937, cal destacar la precisa informació que aporta el text sobre l’actuació del Comitè de Control, creat a partir de l’Associació de Personal, que va salvar la vida a Josep Maria Boix, detingut per una patrulla de la FAI en els convulsos temps de començament de la guerra i la revolució social. Convé esmentar també el nom de Joan Cuyàs, que, com a comissari del Comitè, “fou un significatiu element moderador” i, segons Emili Boix, “actuà

eficaçment davant les intimidacions i coaccions dels elements d'extrema esquerra que volien dominar-la". Solà documenta la repressió posterior de la dictadura franquista, que va sancionar 113 empleats, dels quals 51 foren acomiadats. El cas més significatiu fou el del director general, Josep Maria Boix, l'acusació bàsica contra el qual "va ser la de la catalanitat de la Caixa", com afirma Emili Boix. Així mateix, la institució veié eliminada l'administració de les assegurances socials en què havia estat pionera, cosa que trencava la filosofia de Moragas sobre les pensions del retir obrer.

\n

L'intervencionisme de la dictadura sobre les caixes durant la postguerra va tenir uns resultats econòmics desastrosos

\n

El llibre explica molt bé els anys de foscor de la dictadura —sobretot el període 1946-1966—, durant els quals el règim sotmeté les caixes a una forta intervenció (inversions obligatòries, restricció de l'obertura d'oficines, compromís de destinació a l'estat del 15% de l'obra social...), que va determinar uns resultats econòmics desastrosos. Així mateix, consigna detallada informació sobre l'adquisició del primer ordinador IBM 1410 l'any 1962, un aparell que funcionava amb fitxes perforades i va requerir la reforma sencera de la planta baixa de l'edifici de Via Laietana, núm. 58, tot i que només tenia 40 K de memòria. A més, Solà ha pouat en arxius, sobretot l'Arxiu Històric de la Caixa (AHC), d'on extreu sucoses anècdotes lligades a la història de l'entitat: des d'un rector d'Organyà que adreça una crítica pública a l'entitat des de la trona a un delegat que instal·la una imatge de la Mare de Déu de Fàtima al seu despatx.

\n

Solà posa molt èmfasi en el paper determinant del personal en el progrés de "la Caixa"

\n

No obstant l'immobilisme franquista i l'atonía de la institució mateixa, Solà descriu com els temps van canviant i destaca el fet que fou a iniciativa dels treballadors mateixos que es va impulsar un sòlid pla de formació. La millora de la capacitat del personal des d'una perspectiva integral havia estat una de les preocupacions de Moragas als anys vint i no es repren fins al cap de cinquanta anys gràcies a l'empenta de l'Associació del Personal de la Caixa. A més, molt abans d'Internet s'introdueix la connexió per teleprocés en temps real, i fou la primera entitat de l'estat i d'Europa a

fer-ho. Jo encara recordo les retransmissions futbolístiques del Barça, amb locució de Joaquim Maria Puyal, patrocinades per “la Caixa”, en què, de tant en tant, el periodista anava recordant que totes les oficines de l’entitat gaudien de connexió per teleprocés.

\n

La metamorfosi de la Caixa és inversa: una papallona acolorida ha esdevingut una eruga monocroma

\n

El llibre dona compte de l’evolució de l’entitat fins als nostres dies, incloent-hi el procés de bancarització de les caixes, en què “la Caixa” ha desaparegut com a tal i ha estat suplerta per una institució qualsevol del capitalisme del segle XXI. Solà assenyala que “s’ha passat d’una activitat pregonament social als dictàmens del mercat implacable”, però, no parla gaire dels darrers deu anys i, en particular, del fet que hagi esdevingut una institució no només sense ànima, sinó també sense terra, sense pàtria, sense país. O, encara pitjor, una entitat que ha donat l’esquena al país on va néixer i a l’esperit dels homes —Moragas, Boix...— que la van fundar i fer créixer. Com es pot explicar la covarda fugida i el trasllat de la seu social de l’entitat fora de Catalunya l’octubre del 2017? Les comparacions gairebé sempre són odioses, però la lectura del llibre permet veure el comportament tan diferent dels dirigents i del personal de “la Caixa” durant la guerra iniciada l’any 1936 comparat amb l’octubre del 2017. No hi ha color! No ens enganyem: la pàtria i l’ànima de CaixaBank són els diners, els beneficis, els dividends i punt. La metamorfosi de la Caixa és inversa: una esplèndida papallona acolorida i de vol alegre ha esdevingut una eruga monocroma i de moviments feixucs, un cuc que s’arrossega pel fang.